

ВЕСНА АЛЕКСИЋ

**КАЉАВИ
КОЊ**

ПРИЧЕ ИЗ СЛОВЕНСКЕ
МИТОЛОГИЈЕ

ПЧЕЛИЦА

ПЧЕЛИЦА ИЗДАВАШТВО ДОО
ЧАЧАК, 2018.

САДРЖАЈ

У детињству света	4
ЈАНУАР - Прича о богу Сварогу	5
Небески ковач	7
ФЕБРУАР - Прича о Стрибогу	12
Сеченско светло	14
МАРТ - Прича о божанству Баба	18
Бабе	20

У детињству света

Дојахао је у Европу један велики народ, у коме је било доста риђе косе, бучног весеља, песме и сете. Остали су записи о њему као о благом, мирољубивом племену које је гледало своја посла, а опет, некако брзо, већ у шестом веку, запосело је готово половину данашње Европе. Да не ситничаримо сад како и зашто, наши преци су у питању, зато нас и занимају и зато им неке ситнице морамо прогледати кроз прсте.

Од тог пристиглог великог племена потичу сви данашњи народи словенског порекла: Руси, Пољаци, Чеси, Срби, Хрвати, Словенци, Бугари...

У ретким записима из тог доба постоје подаци да су Стари Словени били снажни и лепо грађени, да су се радо купали кад су излазили пред своје богове, и то мора бити да је било . у. јер, били су веома побожни. Заиста, имали су пуно богова, рангираних по важности, имали су и богиње и све су их волели, мада се, по предању, и понеком ретком спису, може закључити да су изнад свега обожавали - светло и ватру. И песму, и вино посебно...

Дакле, Стари Словени нису били освајачи, нису хтели ништа туђе, бавили су се земљорадњом и сточарством и припремом великих забава и светковина. Некада за њих није било повода, што је најбоље од свега! Људи који пуно раде морају и да се забаве. И мало да попију, што да не?! Е, кад смо код забаве, ту је и чувена словенска КАЖА. Мала, обична реч, симпатична и необична, сложићете се, али за нас, потомке светлопутог народа, врло битна! Ево зашто...

У време кад овај народ почиње да расте, а народи расту као и деца, и свест им се развија налик дечјој, е, ту словенска кажа има велику улогу. Сви тадашњи европски народи имали су своје детињство и све истине овог света доживљавали и откривали кроз мит. Један од историчара записао је да се појава мита поклапа са детињством човечанства и да је мит несавршени израз људског духа који мисли.

Тако су и наши пра-пра-преци откривали и присвајали свет кроз митске слике, лепе и бајковите.

Као што и други народи имају своје митове, тако их имају и Стари Словени, и они су сачувани у њиховој КАЖИ. У њој је постојало све што су знали, од песама, загонетака, пословица, до дивних представа и прича о боговима у које су веровали. У КАЖИ је тако остало благо, у њему чудна бића умилна и застрашујућа; читав један разноврсни свет чуда, који се преносио с колена на колена, до данашњих дана. И сви имамо ту клицу, тај запис својих предака, сви имамо ту потребу за чудесним језиком старог света, чак и данас док јуримо по интернету не бисмо ли сазнали нешто о себи. Јер, ако желимо то да знамо, онда морамо знати понешто и о њима, Старим Словенима.

Наука се понекад не слаже с многим подацима који су се усмено пренели до дана данашњег, и богме, лепо сачували. Научници кажу да уметничка обрада старих митова не служи ничему, чак тврде да неки богови, о којима је остало сећање, нису ни постојали. То је научничка ствар.

Књижевност, пак, омогућује путовања посебне врсте. У њима нема истинитог и неистинитог. Има маште и жеље да се оде у далеке светове. Један од њих, далек, који је мене примамиио да прочитам неке научне књиге, јесте свет наших предака, који је, иако прилично магловит и тек слућен, ипак - непроцењив. Пронашла сам у њему богове и митове о којима ништа нисам знала, и баш су ми се допали. Народ који је обожавео светло и ватру, а и по старим записима, несклон систематичности и реду, народ који је био представљен као само срце на културном телу Европе - мени је бескрајно занимљив и драг. Није важно што је дуго, дуго био неписмен и немаран да сачува своја открића, ипак ми се свиђа.

Довољно је то што се клео у светло да га и ви заволите.

ЈАНУАР - Прича о богу Сварогу

Ако причу која следи будете читали једног уторка, онда сам сигурна да ће вам се посебно допасти, јер уторак је Старим Словен има био срећан дан, дан кад све иде од руке и кад се све отвара и пријања срцу. Наши преци су ионако познати као срчани људи, склони празноверју, непотребној меланхолији, а богме су волели мало и да се хвалишу (уосталом, томе су склони и други народи, како некад, тако и сад).

Елем, у једној лепој причи (коју сам и сама узела за потку своје приче јер ми се баш допала) говори се о томе како је врховни бог Сварог, стварајући овај свет, оставио и прва писмена, тј. знаке урезане на кори дрвета. То нас даље наводи да помислимо да су првим словима баратали управо Стари Словени о чему је наука већ рекла своје (али - нека им). Познато је, међутим, и прихваћено, да је бог Сварог био врховни бог Старих Словена, и као такав, он мора да буде заслужан за више ствари него остали богови. Тако је Сварог, ни мање ни више - праотац или деда свих словенских богова, створитељ рода у целини, извор живо га на земљи и даривалац свега: неба, Сунца, звезда... и на крају набрајања, хлеба нашег насушног. Морамо напоменути да између звезда и хлеба има још доста његових дарова, али о томе касније. Засад, он је вишњи бог, главни бог, по занимању ковач, који је својим чекићем исковао још много тога. Кад је тим чекићем тукао по врховима планина, из искрица су се стварали други богови... Чекајте, чекајте... с тим смо се већ срели код постанка његовог сина Китовраса. Значи, гај начин је био шире коришћен и, ако је веровати митским сликама, словенски богови су се рађали из праска чекића о камен, што је прилично лакше упамтити од рецимо, грчких богова који су насељавали Олимп и сваки се рађао на различит начин и из различитих страсти. Богови наших предака су настали једнообразно, мада су се међусобно доста разликовали.

Да кренемо од изгледа дедушке Сварога.

Наши преци замишљали су га како седи на престолу попут краља. На грудима је имао орла, а у рукама два сунца од метала (вероватно су орао и два метална сунца служили као украси који потцртавају важност свечане одеће). У неким крајевима где је живео словенски народ, остала је успомена и на шлем са бивољим роговима, који је, сматра се, овај бог носио.

Његово име потиче од староиндијске речи СВАР, што значи свод или место где Сунце живи, а то је Васељена. Тако се означава Сварогова улога чувара васељенског реда, поретка свемира и природе. Сварог је поштован као бог Сунца, ватре и заштитник ковача. Стари Словени су толико поштовали Сварога да су се заклињали у њега, и тиме означавали да су дали реч која се не може погазити. Реч дата Сварогу имала је веће значење од речи дате другим боговима.

Са овим податком срели смо се и код неких других богова (Велес и Перун), тако да су наши преци, свакако имали на располагању више заклетви кад су желели да им се верује, па им је много теже било слагати... Хм, хм... а има и она изрека, додуше латинска, како је истина у вину... Хм, хм... и зашто онда сваки час потезати добре богове, ако је бачва с вином при руци?!

Да, али... Сварог је свевидеће око које гледа свет - од жита које зри до понашања људи. Он је и Сунце које се у митским сликама Старих Словена представља на више начина: и као КОЛАЧ, КОЛО, ЈАБУКА, ОРАО, ПЕТАО, чак и као КРИЛАТИ КОЊ (који ће негде бити 11егаз, а негде Јабучило, ко шта воли, нек изволи!)

Главном дедушки Сварогу припада месец јануар, који се у го прастаро доба називао просинац, јер Сунце у њему почиње јаче да просијава и дани постају дужи. Јануар се још звао и коложег. У данашњем празновању Бадњег дана код Срба, остало је веровање да је Бадњи дан лик посусталог, зимског Сунца, да је то лик старог бога или бога претка, а Божић је млади бог који се слави.

Да, го је наш данашњи Божић... Све однекуд потиче, као што знамо, и свака прича има свој почетак...

Небески ковач

1.

У време кад је вила Агния рођена на буковој грани и повијена у зелено буково лишће, нису постојали људи на Земљи.

У то прастаро доба, само је вилинско царство постојало, и царство птица, звериња, гора, вода, цвећа и лептирова.

Вила Агния стасала је и за вилинске рукавице и прву хаљину са капуљачом, а још није знала шта све постоји изван дома вила загоркиња, својих сестреница. И чезнула језа даљинама, висинама, звуцима, мирисима и речима... Највише за речима. Све приче старих вила већ је упамтила и често их понављала у својим мислима, због страха да не заборави неки важан део...

Како се, иначе, могу сачувати приче да трају дуго, дуго, често се питала млада вила Агния, гледајући како на Земљи, чак и у вилин-свету, све има свој почетак и крај, и изложено је времену као лишће јесењем ветру...

2.

Једнога јутра, тек што је Агния отворила очи, створише се под њеном буквом два чудна и лепа бића. У дугим плаштovima, високи и дугокоси, с блиставим крунама на главама. Од нижег бића, чија је коса била увезана у реп, осети Агния леп и заводљив мирис, па им приђе ближе да чује шта говоре.

- Довео сам те, жено моја, да ти покажем моје дело. Ову Земљу и небо које сам подупро са дванаест стубова, и Сунце, и точак звезданог неба... све сам то исковао, да стоји и постоји... Јеси ли задовољна?

- Јесам... и све је лепо... Мада, да ти признам, нешто ми недостаје, речи нечије...

„Гле, и овом нежном бићу, које лепо мирише, нешто не- достаје", помислила је Агния, па им се примакла још више.

3.

Били су то Сварог и његова жена, који су живели у прозачном дворцу са девет врата, високо горе на небу, где је Сварог био ковач и Златни бог. Деда и отац свих осталих богова. Вишњи.

- Шта ти недостаје овде, жено моја? Птица и звериња има, и бистрих вода и цвећа, и вила лепих, и облака, и сунчаних зрака, и звезданог кикота... Шта би ти још? - показа руком Сварог, а тешки плашт му се раскрили као крило велике птице.

- Тишина је нека тешка, тако тешка да ми се већ придремало - рече богиња и седе под липу, пажљиво савијајући скутове свог светлуцавог огртача.

И док се Сварог освртао по шуми око себе дивећи се свом делу, богиња склопи очи да се мало одмори.

У том часу створи се ту двоглави бели орао да је наткрили и хлад јој начини.

„Како је лепо ово створење, нежно и питомо", помисли млада вила Агния, а од неког чудног осећања блискости и препознавања затрепери јој нешто у грудима.

4.

Док је богиња спавала у хладу, Сварог је пришао букви и Агния је зачула неке ударце у стабло. Провирила је из свог склоништа на грани и угледала како снажним рукама и необичним предметима утискује нешто у стабло и задовољно мрмља.

- Нека буду ово први знаци... писмена која ће се користити једном, нека буду прва писмена...
Огртач му је био пребачен преко уснуле богиње, рукави доње хаљине заврнути. Чело му се
росило знојем, а лице сијало осмехнуто...

Птице из крошњи, Агниине сусеткиње, узнемирено су се разлетеле и, цвркућући, кружиле око
њих.

„Шта ли сад ради?“, помислила је мала вила.

5.

- Шта радиш то? - узвикнула је богиња отварајући очи.

- Утискујем знаке, писмена прва... Једном, ово ће бити слова... У њима ће моћи да се сачува све
што треба, свака мисао, свако знање - објасни јој Сварог озареног лица. - Јесам ли те ја пробудио
буком?

- Не, сањала сам нешто заиста чудно... сан ме пробудио... - рече замишљено она.

- Сањала си нешто ружно?

- Не, мислим да је баш лепо... Сањала сам да овде, на Земљи, живе бића као што смо ми... као
ти и ја... Има их пуно, причају, смеју се, играју... Хајде да их створимо!

- Хм... да... тачно - промрмљао је Сварог. - Њима ћу и да оставим ове знаке, тачно тако, у праву
си, жено...

- Писмена прва... писмена... - понављала је Агниа тихо у свом склоништу на грани. - Како то
необично звучи, не разумем ништа, али упамтићу, морам упамтити...

6.

И приђе Сварог храсту и од храста начини биће као што је и сам био. Високо, мишићаво,
брадато и дугокосо.

- Ово ће бити први мушкарац на Земљи - рече и окрете се према оближњој липи, па нареди
устрепталој супрузи:

- А ти од липе створи прву жену...

Она приђе липи и од ње начини створење слично себи. Меко, нежно, дугокосо и лепо.

- Ово ће бити прва жена на Земљи - задовољно објави.

- А сада јој дај дах и душу - рече Сварог и снажно дуну у мушкарца.

То учини и богиња.

Храст одмах искорачи, а липа затрепта.

И тако настадоше први мушкарац и прва жена на Земљи.

7.

- Ваш је задатак да оставите потомство на Земљи. Да рађате мала истоветна бића, која ће се
звати децом. Да их гајите и негујете док не одрасту. То вам наређујем - рече Сварог мушкарцу и жени.

А сада ћу вам нешто дати, што сам још давно у небеској ковачници¹ исковао, а нисам ни знао
чему ће служити... нека служи овоме, да вас спаја. То је прстење од злата. Носићете га обоје...

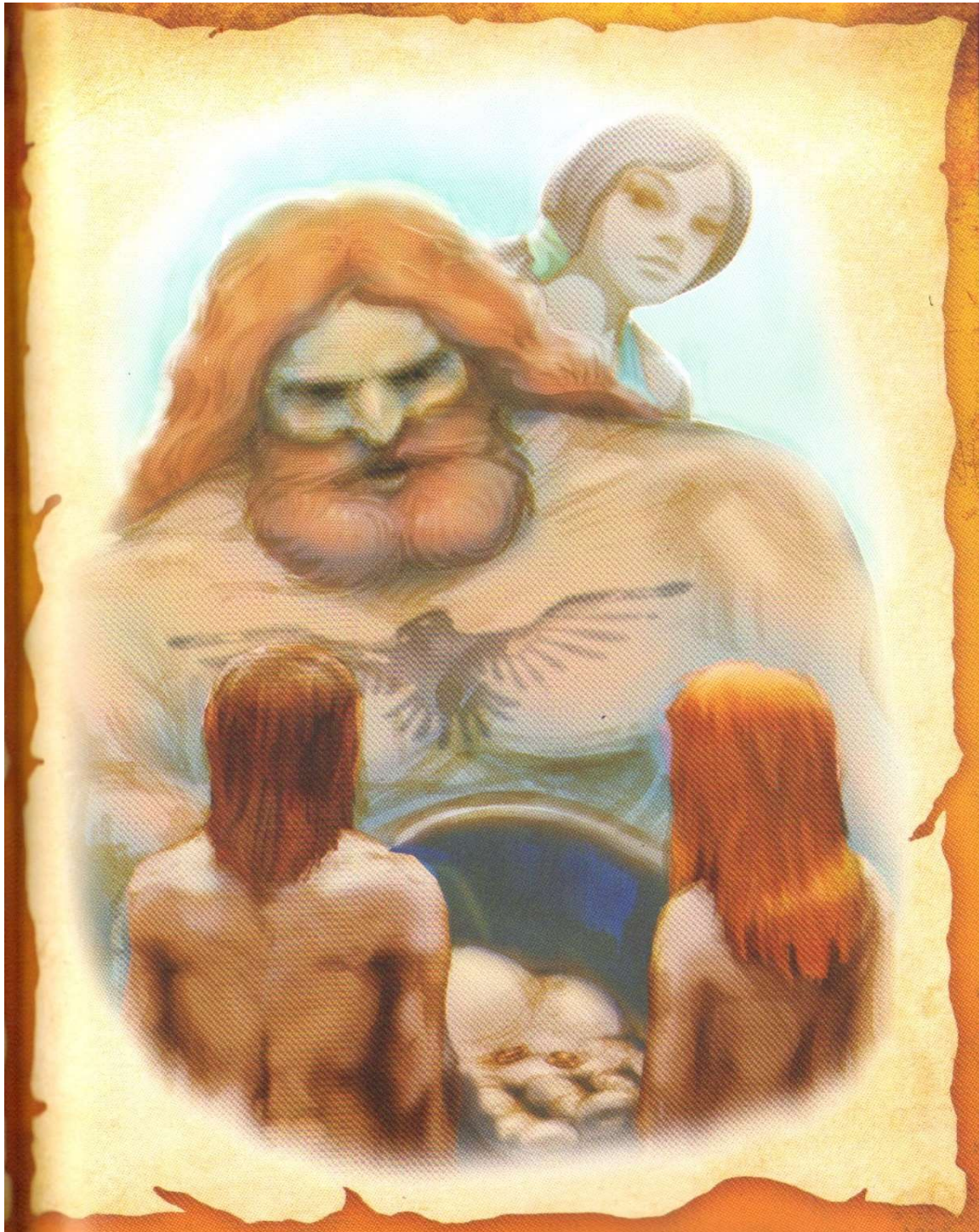
Виде Агниа како он извади два сјајна облутка и стави их мушкарцу и жени на домали прст.

- А мени? - напући уста богиња.

¹ Сварогово знамење је наковањ јер је био највећи ковач. Он је људе научио да кују гвожђе и остале метале. Сварог је с неба људима спустио клешта да се не би опекали приликом вађења и ковања усијаног гвожђа. Пошто је исковао и прве бурме, сматра се и заштитником брака.

- А мени? - понови и мала вила на грани, имитирајући је.
 - Теби ћу исковати чим се вратимо дому своме, горе на небо, чим уђем у ковачницу своју - обећа Сварог и окрете се новоствореној жени.
 - Не мораш баш у свему бити иста као моја лепа жена. Буди нежна, верна, одана, миришљава као она, али не зановегај пуно.
- А тада рече и мушкарцу:
- А теби ево и секира! Да будеш јак као секира и њом да радиш!

8.

- И ја бих желела такав прстен... - прошапута вила Агниа.
- Виле не носе прстење, а штета... свиђа ми се како одбљесне кад човек подигне руку... нови човек...

Замисли се за трен Агниа, па узвикну:

- Хеееј, а како ће се звати они?

Од свог гласа уплаши се силно, па се завуче у густиш.

- Шта се то чуло? - упита знатижељно богиња.

- Паметно питање... ето шта... како ће се звати човек и жена које створисмо? - рече Сварог.

- Љубена, јер ће бити љубљена жена, тако нек се зове моја наследница - објави богиња.

- Дубравко, јер је од дуба, и јак и чврст да буде - рече Сварог и замисли се мало, па настави:

- Ватру ће им дати синак мој, Перун, и све што им буде требало даће им други богови, моја деца, моји Сварожићи²... Посао је завршен овде, спремај се за повратак!

9.

„Они ће сад да оду“, помисли Агниа тужно. „Не желим то.“ А тада угледа коња, застаде јој дах од његове лепоте. Слетео је са неба нечујно и меко огромни бели коњ, као од облака створен, са крилима која послушно спусти кад стаде пред господара. Тек кад га овај поглади по сапима, он радосно зањиска, па клекну пред богињом да се она прва смести.

- Време је - рече Сварог и још једном погледа све око себе.

Мушкарац и жена махнуше им рукама.

- Мислим да ништа нисам заборавио... - рече задовољно .

10.

- Јеси... има још само једна ситница... - рече богиња закопчавајући плашт за повратак кући. - Моја хаљина има шару да је краси, а шта ћеш ставити небеској хаљини?

- Добро... још само ситница... испунићу ти и ту жељу... Нека на небу буде и Дуга³ нека се створи и нека за њом полете три бела голуба и један лептир - рече Сварог и заједно са својом женом на нечујном коњу вину се у небо.

У истом трену указа се раскошна дуга преко целог неба и полетеше три бела голуба према њој.

- Што ја нисам тај лептир, како бих волела да кренем... - прошапута Агниа и осети, истог трена, тешки замах у рукама. Угледа тада да су то крила!

Жеља јој се испунила! Била је лептир!

И летела је за голубовима!

Кад их је сустигла, намах се опет преобратила у вилу и наставила тако да лети кроз своју причу.

До дана данашњег.

² Код нашег народа, Срба, потомака Старих Словена, постоји веровање да су синови највишег бога Сварога Сунце и Ватра, којима се као трећи брат придружује и Месец, а као најмлађа сестра Зора.

³ Дуга - за Старе Словене дугине боје значиле су следеће: црвена - вино и грожђе, наранџаста - наранџу, жута - тшеницу, зелена - траву, индигоплава - биљку из постојбине и љубичаста - љубичицу, рани пролећни цвет.

ФЕБРУАР - Прича о Стрибогу

Стрибог није био ни брица ни фризер, мада би се по његовом имену тако нешто могло помислити: настало је од глагола стригати, што значи бријати и шишати. Он је био вечити путник међу боговима, стално на свом задатку, покретан и брз, што је сасвим и разумљиво - био је то бог који је управљао ваздухом и ветровима света. По свему судећи, наши преци су доста зазирали од њега иако су живели, углавном, у равницама поред мочвара и река, а у оваквим пределима није било разорних ветрова попут урагана и торнада. Међутим, и обичне летње олује биле су сасвим довољне за страх, јер су Стари Словени тада мислили како им але нападају и уништавају летину, што је била истинска и видљива штета. Поред летњих непогода, било је и хладних досадних зимских ветрова који су називани АЛАХУКЕ (опет су ту неке але у имену) и које наши преци нису волели из више разлога. Један од њих, био је тај што им се продужавала зима, а други, што им је северац квариио славља и посела, највише одржавана у месецима кад није било много посла на пољима. Нису то само славља била у питању: било је ту и радних и племенских договора, и зборована, који су се опет некако лако претварали у славља. И ту поново долазимо до разлога што су се наши преци помало прибојавали бога Стри(бога). Сматрало се да он не чисти само ваздух, већ и истину од лажи, умереност од претеривања (а у тим слављима и договорима долазило је до неких претеривања: превише јела, пића, хвалисања, туча и слично), што је доводило до кајања и стрепње од бога Стри.

Сматрало се да се ништа од њега не може сакрити. Његова улога била је правно-магична, јер се мислило да он пресуђује, кажњава и награђује. А кажњавао је и светио се људима - управо оштрим стрелама ветра!

Да је он судија, али и по изгледу другачији од осталих богова, (који су, такође, били строги за исте људске слабости), показује и представа о његовом изгледу: овај бог имао је велика крила и носио је на глави неку врсту шлема са шиљком. Врат и горњи део Стрибоговог тела били су покривени металним плочицама, а у рукама је држао огроман лук, снап убојитих стрела и рог.

Веровало се да Стрибог дувањем у тај рог тад позива унуке и шаље их на разне стране света. Његови унци, нису били млади богови како би се одмах претпоставило, већ ветрови различитих врста. Најсимпатичнији од њих били су Развигор, топли ветар пролећа, и нежни Лахор, који ћарлија лети изнад поља. Мање симпатични били су они зимски унучићи који су наносили снег на путеве и замрзавали воду. За њих се говорило да су оштри као ножеви и да стрижу својом хладноћом. А ту је била и једна незгодна унучица по имену Кошава, и о њој ћемо посебно: Срби су сачували митску слику у којој су Кошаву замишљали као Стрибогову љутиту алу, која звижди из дубоке пећине где је, иначе, боравила.

Стрибог сам, по предању, долазио је из космоса, где је постојао савршен ред међу звездама и планетама. Желео је да ред, као чист ваздух, влада и Земљом, и међу људима. Зато су га још звали и ЧИСЛИБОГ, јер води бригу о том космичком реду, хармонији, броју и мери. Он сам био је вазда заљубљен у богињу Весну, али ни за једно ни за друго нигде није научно потврђено да су били баш тако важни у друштву старих богова, мада им се имена и улоге и дан-данас помињу међу потомцима старог народа. Љубавна прича, тек, није потврђена, али и даље се о њима шушка као о пару где је девојка била млада и сујетна, а удварач дословно неухватљив и несталан, баш као ветар...

Сеченско светло

1.

Мед је била најстарије дете у кући и већ је прегазила осам снегова, али овакав ветар и хладноћу није памтила. Ево, већ је пети дан како се над њено село обрушио страшни северац, ветар који је својим леденим рукама стезао дрвеће, ледио ваздух и гонио тешке, ниске облаке изнад кровова.

Мед се чинило да би однео све куће у њеном селу, само да нису биле полуукопане и постављене у широком кругу.

Тако је страشان тај ветар био.

- Ала стриже данима! Не посустаје! - говорили су одрасли укућани и Мед се чинило да због нечег брину.

- Наљутили смо дедушку Стрига - објашњавала је Мед млађим сестрама и брату, али они нису марили за ветар. Му- сави и слатки од крушака из трапа, ометали су мајку док је пословала око ватре.

Мед је била забринута.

Деда Стриг, одраније је знала, кад год је био љут, пуштао је хладне, неумољиве ветрове, а то су били његови неваљали унуди!

2.

Мед је била послушна девојчица, дуге златне косе и светлих очију, умилна и слатка као и име које је понела на рођењу.

Ипак, нису је довољно занимали женски послови око ватре, посуђа, разбоја и деце, колико је волела да буде са оцем и дедом. Волела је да их слуша. И да сама понешто каже.

Мед је била одважна и вредна, јахала је, радила са њима лети на њиви, пословала око сток...

- Можда би било боље да си дечак, Мед - говорила јој је често мати.

А Мед се није љутила.

Напротив.

3.

Око Медине куће ветар је звиждао и дању и ноћу. Гране оголелих воћака у дворишту цвилеле су у ноћи кад је његов фијук постајао јачи и злокобнији. Понекад су се на трен указивале звезде, накратко, само би просинуле... А онда, хладна копрена би се поново навукла на њих.

Мед је страховала да нешто није у реду са небом.

И са светом који је дотад знала.

- Ако не стане данас ова ветруштина, морамо сачинити крст од леда и помолити се Стрибогу - рекао је деда кад је са Мед кренуо на коњу до реке. - Видиш ли како је тмурно? Невиделица је сива пала на свет, то значи да смо наљутили нашег Стрибога, па нам унука хладног он посла...

Мед је гледала топољаке у даљини, изнад којих су висиле тамне крпе од облака.

На реци је било дебелог леда и деда је рекао:

- Разбићемо га секирама и претераћемо га до села...

4.

Деда је био у савету села, поштована седа глава као и жрец.

У храму, знала је Мед, стајао је кип Стрибога, ветровог господара.

- Само да нам никада не допутује љут! - говорили су сељани за дедушку Стрига.

Јер, знао је тај и лети да се разгоропади, да подигне олују с вихоровима, да понесе пластове сена, кровове кућа, животиње, па чак и децу.

- Ала рогата с главом на небу, а репом на земљи, бори се са змајевима! - говорили су тада људи.

Па и деца, њени другови. Знала је Мед.

5.

Тог дана, кад је с дедом кренула да осмотри лед на реци, Мед је већ била сигурна да је деда Стриг због нечег намрштио обрве испод свог шлема. Његове невидљиве хладне иглице завлачиле су јој се међу прсте, испод дебелих рукавица од преврнуте зечје коже, а под тешком шубаром образи су јој бридели од зиме.

- А кад се издува ова алаука, реци ми, деда, небо ће опет постати чисто и прозрано, са оним светлом лепим, какво само у сечену може да буде?! - упитала је, са зебњом, деду.

- У сечену бива најлепше светло, јер је то светло обећања, прво зимско, јасно светло које значи да ће пролеће стићи и у нашу равницу - потврдио је деда.

6.

Вратили су се кући у сумрак.

- Има доброг леда - рекао је деда оцу.

Мајка је повела Мед према врућим испеченим колачима.

- Да их све залијеш медом, тако ћеш се најбоље угрејати!

- Је л' су колачи за светковину? - упитала је Мед.

- Јесте, цело село ће доћи у храм - рекла је мајка и почела да износи свечане хаљине: шарени кожни прслук за Мед и беле рукавице са крзном.

- И ти ћеш носити те колаче са лешницима - рекла је мајка, а Мед је више желела да носи лед са оцем. И да буде уз њега.

И док је дуго и пажљиво преливала колаче, мислила је на сељане који су одмах, већ у густом сумраку, отишли на реку.

„Шта ако лед негде попусти и неко упадне у ледену воду”, бринула је.

7.

Прошло је много времена откако су се удаљили њихови гласови. Млађа деца су већ спавала на банковима. Мајка је била у подруму. Пресипала је пиво и медовину за славље.

Мед је била узнемирена. Ветар је и даље урликао као дивља звер која се мота око куће. Одједном, пожелела је да изађе до села, да види да ли је лед стигао. Дохватила је бунду и рукавице и, неопажено, сишла низ дрвене степенице. Кренула је ка центру села одакле се видео пламен .

После неколико првих корака осетила је нешто чудно и застала за трен. Нешто се десило, била је сигурна, али није знала шта је...

8.

Пред храмом је била гужва. Угледала је како неколицина младих људи усправља уза зид велики комад леда. Заправо, био је то већ уобличен крст.

- Шта ћеш ти ту? - упитао је грубо отац кад му је пришла. Гомила се утишала и за трен Мед је осетила како су сви погледи били упрти у њу. Збунила се.

Одједном, осетила је тешку тишину свуда око себе. Велику, чудну тишину.

- Ветар је стао, оче! - рекла је тихо.

- Ветар је стао - поновила је чвршћим гласом.

И тада су се проломили узвици. Људи су почели да бацају своје капе увис и да узвикују:

- Стао ветар!

- Стала ала!

- Погледао нас Стрибог!

- Заспао је Стрибог!

- Чије је ово дете?!

- Ма, је л' то девојчица?

9.

- Јесте, стао је коначно... А ми, у оном послу, нисмо ни приметили... Идемо нас двоје кући - рекао је деда. - Пењи се на моја леђа... на крчаке!

- Али, шта ћемо сад славити, сад, кад је ветар стао?! Због чега ћемо се сутра молити у храму? - упитала је Мед, гледајући са дединих леђа светло и очишћено небо пуно сјајних далеких треперавих тачкица....

- Славићемо што смо живи! Певаћемо, играћемо, причаћемо... и славићемо ред! - рекао је деда.

- Какав ред?!

- Онако како си ти поређала колачиће, поређао је и Стрибог Месец и звездице... Сутра ће небо поново бити плаво!

10.

Сутрадан, чиста небеска капа изврнула се над селом и излила у најлепшој плавој боји.

Сунце је блистало као новчић. Жут. Далек.

Пред храмом, око велике ватре, певало се и играло. Славило се светло. Светло које јесте, и које ће бити. Најлепше, сеченско светло.

МАРТ - Прича о божанству Баба

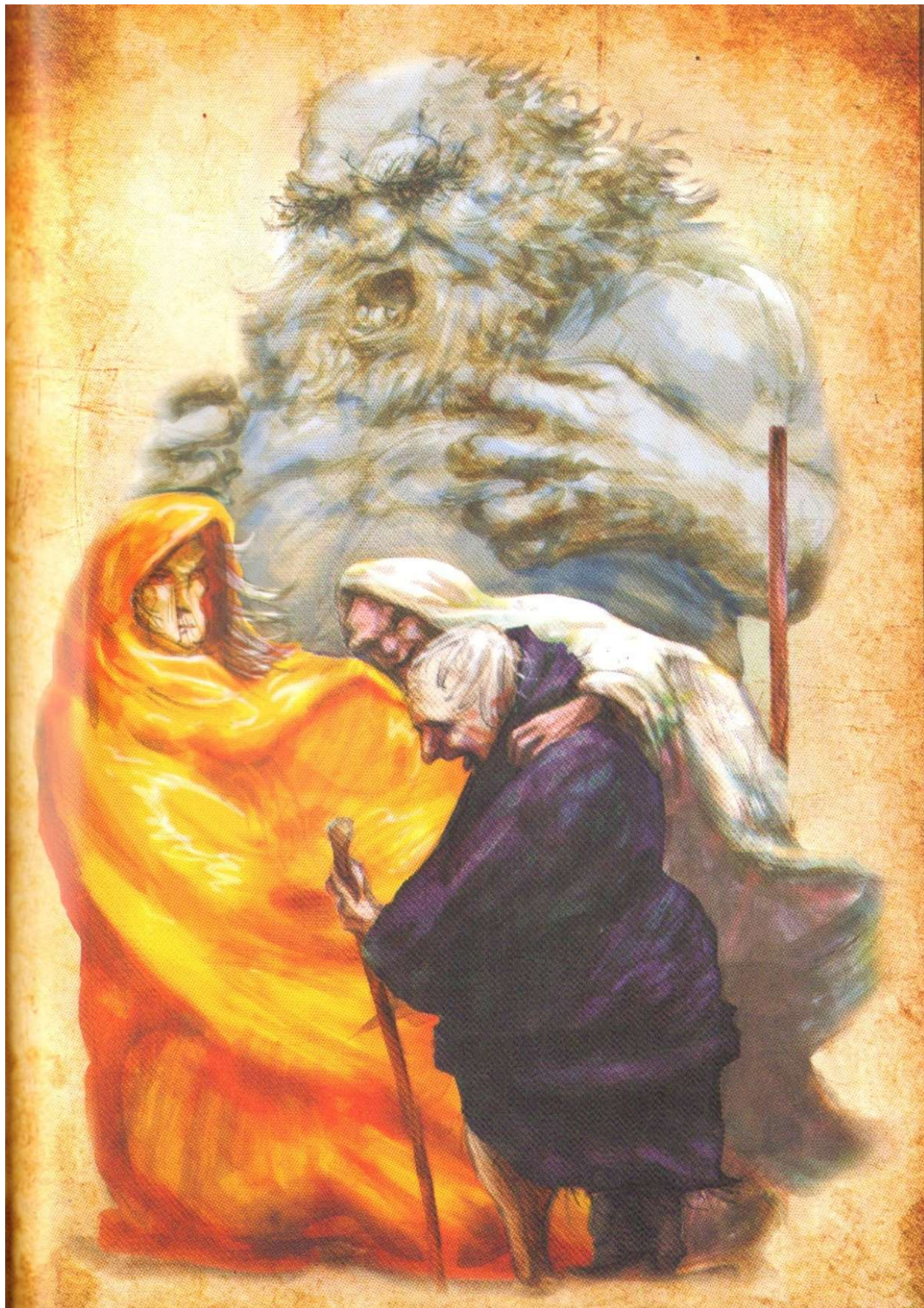
Када у марту падне нови снег и задува мећава, моја баба је, вртећи главом, помало свадљиво и прекорно говорила: „А, ево је и ћорава Марта, инати се и дури!"

Проблеме са видом, међутим, није имала Баба Марта, већ друга нека баба, иначе познати, митолошки лик из словенске каже. То је била Баба Јага, чувена вештица и непријатељ људи, посебно деце. Она је била домаћица звери и Доњег света, а шушкало се и да је била мајка змија. (Не треба вам онда много маште да замислите којим ликом су Стари Словени плашили своју непослушну децу!)

Међутим, у сећању наших предака на старе богове, важно место има божанство звано Баба, а то је једна од најзагонетнијих митских фигура код Старих Словена. Баба је међу најстаријим женским божанствима и она је, у исто време, и богиња смрти, и богиња плодности, тј. почетка живота. Када представља небески свод, Баба је Златна Баба или Стара Мајка, а када представља Доњи свет и смрт, онда је Морана. Н, та Морана била је најстрашнији лик међу боговима, јер је владала светом мртвих који се звао Н АВИ. У тој улози она је припадала божанствима из јесењег и зимског митолошког круга, тзв. хтонично-лунарним божанствима.

Код наших предака, Старих Словена, сматрало се да лето почиње у марту, а зима у октобру месецу. Пошто су живели од земљорадње и сточарства, они су веома стрепели од временских прилика и ђудљивости саме природе, па су њихова божанства везана управо за њих. Тако је врховна Баба владала зимом, а тај период су Словени повезивали са смрћу, јер су хладноћа и недостатак хране изазивали разне болести и многе смрти. У месецу марту, којег су они називали и ДЕРИКОЖОМ (какво живописно име, бррр!), јер је променљив и често хладан, отпочињале су и прве припреме за радове на земљи, па се прижељкивало лепо време.

Божанству Баба као симбол припадало је дрво ораха, јер се сматрало да је оно, кад оснажи и раскрупња се, спремно да прими душе из Нава, и да у њему живе сени предака. Зато и данас постоји обичај да млад човек не сме да сади орах, јер кад стабло достигне дебљину његовог врата, тај човек умире, па се овај посао дозвољава само врло старим људима. Орах је свето дрво, веза са светом Нави и људи избегавају да га секу. Плод ораха и данас је саставни део обреда у славу мртвих: жито при рођењу и сахрани, ораси на Бадњи дан и сл.

Постоји и легенда о томе како су настали ти хладни дани у марту, који се и данас зову бабини зајамци, козлићи или јарци. Она говори о једној старој свадљивој баби која није могла да сачека пролећно, лепо време, па је, упркос хладноћи, пожурила да истера своје козе и јариће на прву пашу.

Успут јој је пало на памет да отпева неку погрдну песму зими која је одлазила (што је, изгледа, био уврнут смисао за хумор, јер је успела само да веома наљути месец фебруар, те је он дао у зајам неколико хладних дана). И док је баба са својим стадом ишла према пашњаку, одједном је задувао ледени ветар и почео је да пада густи снег. Баба је залутала, смрзла се са својим стадом и претворила у камен. (У Србији постоји место Бабина глава, где се у каменој композицији стења распознају баба, смрзнуте козе и јарићи.)

Можда је на њу моја баба мислила кад се љутила што пада снег, ко зна, али козе и јарићи и дан-данас означавају ћудљиво време у марту, кад и метеоролози греше много више него што то обично чине!

Бабе

1.

У леденој гори, изнад широке, снегом завејане степе, живеле су три бабе.

Прва се звала Марта и сваке године, после месеца сечена љутог, силазила је у свет и задржавала се тамо тридесет и један дан. Тврдоглава и свадљива, Баба Марта није желела да тог првог дана сусретне неку старицу сличну себи, па су јој само деца и младе лепе девојке излазиле у сусрет и качиле црвене кецеље на ограду, не би ли је одбровољиле.

У белим хаљинама, с ноктима дугим попут леденица које су висиле на кућама, Баба Марта је терала пред собом стадо облака фијучући оштрим ветровима и говорећи: - Плашим људе својим ћудљивим променама расположења... Не дозвољавам младој Весни, богињи пролећа, да се појави пре него што мене, Марту, добро не упамте... Хе, хе, хе...

2.

Друга баба била је Јага.

Живела је у колибици на кокошјим ножицама, покривеној сламнатим кровом. Око те чудне нахерене кућице облетали су само гаврани, а оштри ветрови завлачили се међу старе, трошне даске, подизали црепове, цвилели и завијали баш опако како се и Баба Јага церекала: пакосно и крештаво, као све вештице.

Баба Јага је имала црну капу, црне хаљине, велике груди, једну дрвену ногу и болесне, старачке очи. Причала је сама са собом понављајући најчешће ове речи: - Храним се залуталим путницима и непослушном децом, па ме зато и памте као злу Баба Јагу. А посебно волим да победим каквог лепог јунака из приче, јер не волим приче... Људи не треба да памте приче, већ мене, хе, хе, хе...

3.

Најстарија баба била је врховна Баба. Тајанствена и нечујна врачарица, живела је час горе на Месецу, заогрнута златним плаштом, час у подземном двору, северно од степе, где звезде ноћу пуцају од хладноће и претварају се у мале кристале леда. У ноћима кад јој је било хладно у Доњем царству, зачас би скинула Месец са неба, претворила га у краву, помузла је и угрејала се топлим млеком. А онда би поново Месец поставила на небо.

Свашта је могла Баба.

Чим би видела неко доконо људско биће, неког ко ленчари, дрема или сањари, Баба му је улазила у мисли и кварила му расположење, уносила му немир и потврђивала своју близину. Тако је плашила људе.

4.

Једног мрзлог јутра, баш пред први дан суhog или брезена месеца, кад се Баба Марта спремала за полазак у свет и гланцала своје беле чизмице, из шуме се изненада зачуо снажан плач. Све три бабе пренуше се у истом трену.

Био је то залутали див⁴ који се управо пробудио из дубоког сна и схватио да су му обрве, које су иначе густе као жбуње, порасле толико да су му прекриле очи, па није могао да види! У паници, истрчао је из своје мрачне пећине на снегом прекривен пропланак и, запомажући, потражио од неког помоћ.

- Нисам сигурна да ли је он добар јунак или не и зато му нећу помоћи... Мада, могао би он мени помоћи... Дивови су укусни и велики... - зацерекала се Баба Јага.

- Дивови су примитивни и лењи и, гле, како јауче сад!... А слатко је спавао, може бити месецима, чим су му обрве толико порасле. Не подносим ленствовање - осмехну се најстарија баба. - Колики је, могао би својом снагом много да користи свету... Не, не могу му помоћи, затурила сам негде и препис враџбине за заустављање раста косе и обрва... Чек, чек... а што да га не одведем у Доње царство, можда би ми могао чувати главну капију! Да га поставим као стражара, што да не?! Многе душе би хтеле да побегну и да се врате из Доњег свега, где нема сенке, у овај горе свет, где сенка за сваким иде, јер Сунце сија и топло је, и живот буја...

5.

Само се Баба Марта мало сажалила на дива. Добре воље пред пут, већ је спремила своју метлу да разгрне снег и истерала само беле овчице на небо, а оне црне, тмасте, оставила је у тору. Тако весела и расположена да крене и разгиба своје старачке кости, дошла је до дива и знатичељно га погледала.

- Како да ти помогнем? Ове обрве би ваљало добро оштрицати и исећи, да ти видим очи, а и ти да видиш нешто! Гле, тамо код оног пања провириле су прве висибаве!

- Ја их не видим! Хајде помози ми! Ништа не видим! Плашим се!

6.

- Чекај да смислим како да ти помогнем! Имам још само ово поподне слободно, морам да путујем... Имам само метлу, облаке и жар... ал' маказа немам и шишати не знам! Моје овчице, као што видиш, трче по небу, а ветрови им поткресују вуну...

- Имам брата, Сечка Мразног, хајде сети се... – повикаше три пикуљка⁵ углас и изронише наједном из снега. Њихове црвене капе изникосе као три црвена цвета.

Дива зачудише ситни, цијукави гласови и још ситнија бића, али се закikota кад му се они понеше на груди, јер га заголицаше њихове потковане чизмице.

7.

- Па шта велите ви, мали префриганци? - упита Баба Марта и саже се да их боље види.

⁴ У митским сликама којима су присвајали и објашњавали свет, Стари Словени су дивове описивали као огромна зла и примитивна бића, чије оружје је камење. У старом народу се сматрало да дивове рађају виле, а очеви су им збични људи!

⁵ Пикучи су мали зли патуљци с црвеним капама. Код наших предака сматрани су злим демонима који се појављују из земље, спремни да људима учине разноврсне услуге, а заузврат траже душу јер би хтели да управљају њом.

- Посуди од брата два, три дана, наручи злу мећаву, нека задувају љути ветри као бритве берберске и нека се ове чекиње заледе и замрзну... и нека се одувају! А ако се не одувају од мећаве, тако смрзнуте лако ћемо их и ми сломити, као гранчице за ватру! Да га упитамо ми за зајам?

Баба Марта климну главом, а див застења: - Пожурите само, ништа не видим!

Пикуљци се хитро попеше на врх високог дрвета и по-викаше углас: - Ој Сечене, Сечко, дај овамо седам дана зиме на зајам твојој млађој сестри Марти.

- Хеј, полако! Три дана ми је доста зајамаца! - викну Баба Марта.

- Ти знаш да смо ми неваљали... хе, хе... Значи, седам дана, Сечко! Хеееј, Сечко! Седам дана нам треба!

- Три дана је доста! И немојте да вас протерам из шуме због непослушности! - захујао је страшни глас из шуме. Носио га је ветар, оштар и хладан, од ког су пуцале младе гранчице и стварао се одјек, моћан и заповедајући. Био је то глас Сечена зимског, старијег Баба Мартиног брата.

- Добро, добро - кикотаво повика један пикуљак, намигујући осталима. - Значи, седам дана, Сечко брате!

8.

И позајми тако старији брат Сечен својој сестри седам дана, иако је давао само три. Ти ситни, пискави гласови пикуљака, сламали су зачас вољу свима којима би се обратили. И задува тешки ветар, ухвати се иње на густим обрвама великог дива. Од њега, обрве постадоше крте и лако ломљиве, па се пикуљци дадоше на посао. Попеше се диву на чело, заврнуше рукаве својих хаљетака и хладне, крте чекиње стрпљиво изломише као штапиће.

- Хвала вам, мали бербери... Видим! Сада све видим, како је то лепо! Сад могу да видим и могу да се вратим својој кући, мајка ми се већ сигурно веома брине. Како да вам се одужим?! узвикивао је див трепћући, пун олакшања и захвалности.

- Ништа нам не треба! Ми смо се лепо поиграли и угрејали! Ништа нам не дугујеш! - узвикну један пикуљак.

- А што да не кренемо мало са дивом? Можда ћемо се код њега лепо забавити! - рече други.

- Тако је, поведи и нас! Бићемо ти од помоћи! - повика трећи. - Пикуљци су увек спремни за враголије.

- Па... да видите... и могао бих! Спасли сте ми живот у неку руку... а за вас ће свакако бити хране у нашој кући... Сигуран сам да не једете много и да не пробирујете, што је још важније... Ех, што је лепо гледати поново свет, макар он био и под мећавом! Приђите сад да вас загрлим, много сте ми помогли!

- Нећемо се грлити, драги диве, то је некако и немогуће остварити! - насмеја се један пикуљак. Осврте се око себе, замисли се за трен и тихо рече: - Мислим да треба да се склонимо са ове ветрометине... Ова наша прича се у неку руку срећно завршила, а овде има једна врховна баба којој се то неће допасти... Треба да хватамо пут под ноге!

- Добро си ме подсетио, и ја треба да хватам пут под ноге! Па, збогом, друштво! Ја сада дууувам... и право одох у свет! прену се Баба Марта и лагано се отисну са ветром.

Пикуљци се попеше диву на рамена и кренуше брзо пут шуме, иза које су, по пећинама, живели дивови.

9.

А три бабе?

Оне су остале да живе у древном свом времену до којег може да допре само мисао

И прича.

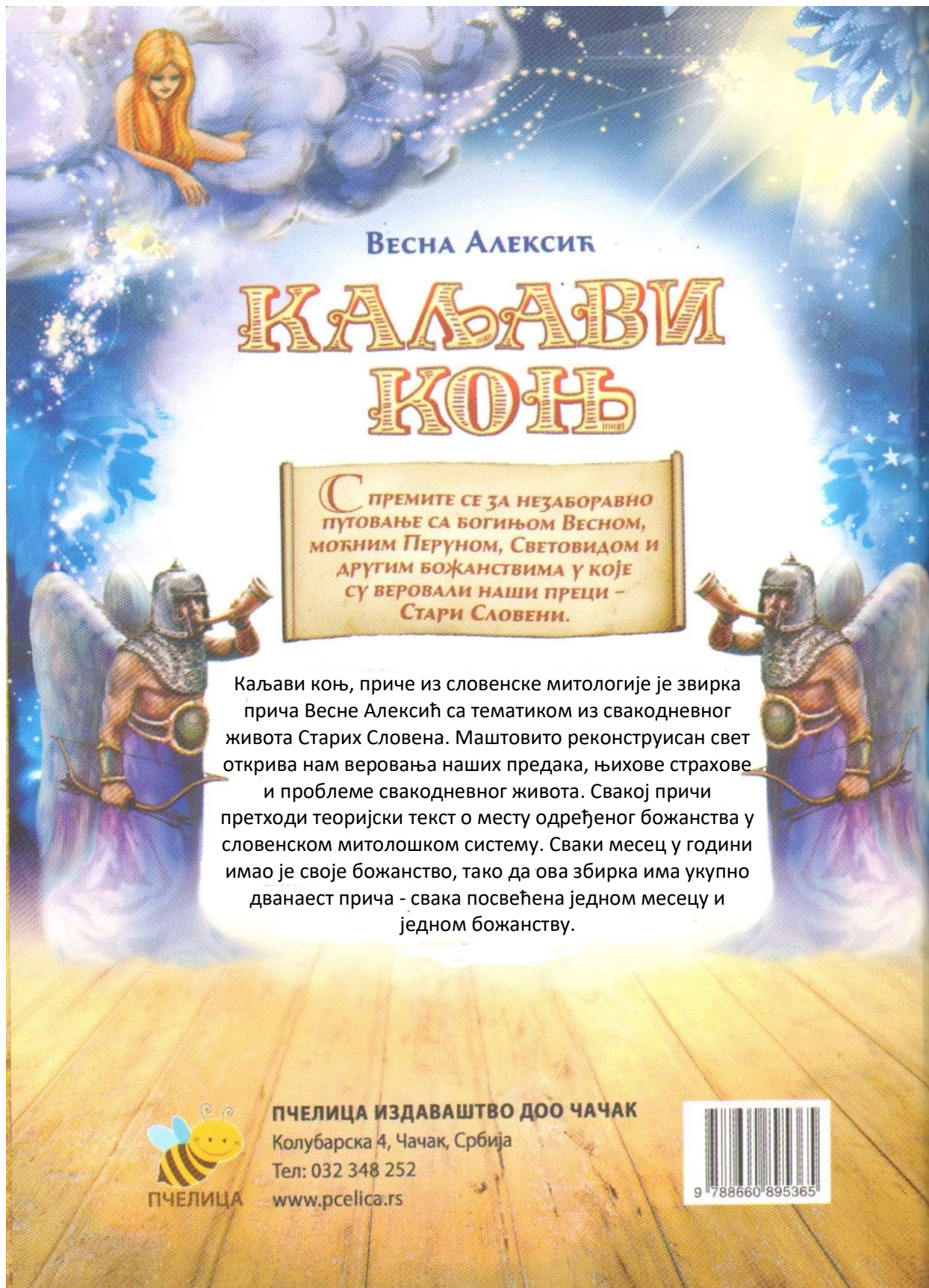
Јага је остала у својој кућици на кокошјим ножицама, којом су стари, словенски родитељи плашили децу; друга најстарија Баба наставила је да путује између два света; а трећа, Баба Марта, сваке године, до дана данашњег, измирује свој дуг од седам дана хладноће и изненадног снега, испод којег дрхтури прво цвеће и чека свој час.

И... од сваке бабе, и сваког зла, одмичемо се причом, у којој нема само добрих и само злих ликова, већ само добра и зла које се чисто и јасно одвајају у срцу.

Коришћена литература

- Зечевић, Слободан, Митска бића српских предака, Службени гласник, Београд, 2008.
- Зечевић, Слободан, Српска етномитологија, Службени гласник, Београд, 2008.
- Петровић, Сретен, Српска митологија у веровању, обичајима и ритуалу, Народна књига, Београд, 2004.
- Словенска митологија - енциклопедијски речник, Цептер свет, Београд, 2001.
- Српски митолошки речник (група аутора: Кулишић, Петровић, Пантелић), Нолит, Београд, 1970.
- Чајкановић, Веселин, Речник српских народних веровања о биљкама, Српска књижевна задруга, Београд, 1994.

ВЕСНА АЛЕКСИЋ

КАЉАВИ КОЊ

СПРЕМИТЕ СЕ ЗА НЕЗАБОРАВНО
ПУТОВАЊЕ СА БОГИЊОМ ВЕСНОМ,
МОКНИМ ПЕРУНОМ, СВЕТОВИДОМ И
ДРУГИМ БОЖАНСТВОМА У КОЈЕ
СУ ВЕРОВАЛИ НАШИ ПРЕЦИ –
СТАРИ СЛОВЕНИ.

Каљави коњ, приче из словенске митологије је збирка прича Весне Алексић са тематиком из свакодневног живота Стarih Словена. Маштовито реконструисан свет открива нам веровања наших предака, њихове страхове и проблеме свакодневног живота. Свакој причи претходи теоријски текст о месту одређеног божанства у словенском митолошком систему. Сваки месец у години имао је своје божанство, тако да ова збирка има укупно дванаест прича - свака посвећена једном месецу и једном божанству.

ПЧЕЛИЦА ИЗДАВАШТВО ДОО ЧАЧАК
Колубарска 4, Чачак, Србија
Тел: 032 348 252
www.pcelica.rs

